

Η Κύπρος στην Ε.Ε.

(ακολουθεί: ο καταγκιόζης φούρναρης)

Μια εξαιρετικά σύντομη ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Υπάρχουν ενδιαφέροντα πράγματα να πει κανείς για τα όσα διαδραματίζονται στην Κύπρο από το “κούρεμα” των καταθέσεων και μετά. Η ύπαρξη ορίου αναλήψεων για παράδειγμα, λέγεται πως ήδη ισοδυναμεί με την ύπαρξη δύο διαφορετικών ευρώ. Το επιχείρημα πάει ως εξής: ας ονομάσουμε τα ευρώ που βρίσκονται κατατεθειμένα στις κυπριακές τράπεζες “κυπροευρώ” και ας ονομάσουμε όλα τα άλλα ευρώ του κόσμου απλά “ευρώ”. Ας υποθέσουμε τώρα πως κάποιος θέλει να πουλήσει π.χ ένα σπίτι για 200.000 ευρώ και έχει να κάνει με δύο αγοραστές. Ο ένας αγοραστής έχει 200.000 κυπροευρώ και ο άλλος 200.000 ευρώ. Ε, ο τύπος με το σπίτι θα προτιμήσει αυτόν με τα ευρώ, γιατί για να πάρει τα κυπροευρώ από τις κυπριακές τράπεζες θα χρειαστεί, ούτε λίγο ούτε πολύ, 665 εργάσιμες. Οπότε ο κάτοχος των κυπροευρώ θα πρέπει να πληρώσει (ακριβέστερα: να υποσχεθεί) πολύ περισσότερα κυπροευρώ για το ίδιο σπίτι. Οπότε το κυπριακό ευρώ είναι ένα νόμισμα ήδη υποτιμημένο σε σχέση με το ευρώ.

Η άλλη ενδιαφέρουσα παρατήρηση είναι ότι οι περιορισμοί στις αναλήψεις από τις κυπριακές τράπεζες δεν αφορούν μόνο την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων. Αφορούν και την ελεύθερη κίνηση των ανθρώπων. Γιατί, ακόμη και αν η μετακίνηση εντός της Ε.Ε παραμένει θεωρητικά ελεύθερη για κάποιον που διαθέτει κυπριακή ταυτότητα, ποιος και με τι όρους μπορεί να μετακινηθεί με 300 ευρώ την ημέρα;

Υπάρχουν και ορισμένες ακόμη ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις να γίνουν, αλλά ας μείνουμε προς το παρόν σε αυτές τις δύο. Αρκούν για να υποστηρίξουμε ότι στην Κύπρο, έτσι από το πουθενά, δύο από τους βασικούς πυλώνες της “ευρωπαϊκής εννοποίησης” (η “ελεύθερη” μετακίνηση ανθρώπων και η αντίστοιχη των εμπορευμάτων) τρίζουν ανατριχιαστικά.

Στην ιστορία όμως ελάχιστα πράγματα έρχονται από το πουθενά. Εκείνο που καθιστά τα τεκταινόμενα γύρω από την χρεοκοπία της Κύπρου απρόσμενα είναι ότι, όπως όλες οι συζητήσεις για την “κρίση χρέους”, έτσι και η συζήτηση περί “κούρεματος” των κυπριακών καταθέσεων, είναι μια συζήτηση εντελώς ανιστόρητη. Συγκεκριμένα, ενώ εδώ εκτυλίσσονται διαδικασίες που καθορίζονται από την ιστορία ολόκληρου του εικοστού αιώνα, οι έγκριτοι οικονομικοί αναλυτές κάνουν σαν όλα να ξεκίνησαν πριν από κάτι μήνες, από... το ατύχημα με τα εκρηκτικά που γονάτισε την κυπριακή οικονομία (!!!). Εμείς από την άλλη, που δεν είμαστε ούτε έγκριτοι ούτε αναλυτές, αντί να συζητήσουμε για την Κύπρο, θα προτιμήσουμε να συζητήσουμε λίγο για την ευρωπαϊκή ένωση.

1. Η Γερμανία προσπαθεί να κατακτήσει τον κόσμο

Δύσκολο να καταλάβει κανείς για τι πράγμα μιλάμε όταν λέμε “Ευρωπαϊκή Ένωση”, αν δεν ξέρει ότι η επίσημη δημιουργία του γερμανικού κράτους ήταν αυτό που στο μπάσκετ λέγεται “κάρφωμα μες τα μούτρα” και έλαβε χώρα μέσα στο Παρίσι. Εκεί είχε καταλήξει ο νικητής πρωσικός στρατός μετά τη νίκη του στον γαλλοπρωσικό πόλεμο του 1870 - 71 και εκεί η Πρωσία ανήγγειλε την προσάρτηση των εδαφών που βρίσκονταν στο νότο της και την ίδρυση της γερμανικής αυτοκρατορίας. Η όλη ιστορία ήταν βαριά συμβολική. Συμβόλιζε την ήττα του παλιού κυρίαρχου της ηπειρωτικής Ευρώπης και την ανάδυση του νέου.

Αφού έκανε την παγκόσμια πρώτη του κατ' αυτόν τον θεαματικό τρόπο, το γερμανικό κράτος απέσυρε τα στρατά του από το Παρίσι. Κράτησε πέντε δισεκατομμύρια φράγκα για πολεμικές αποζημιώσεις, κράτησε μαζί και τις γαλλικές επαρχίες της Αλσατίας και της Λωρραίνης, αλλά κακία δεν κράτησε. Λίγους μήνες αργότερα μάλιστα, όταν οι Γάλλοι αφέντες χρειάστηκαν βοήθεια για την καταστολή της παρισινής Κομμούνας, οι Γερμανοί έσπευσαν να την προσφέρουν απλόχερα, έτσι, για να μην ξεχνιέται ότι ο βασικός εχθρός κάθε αξιοπρεπούς κρατικής οντότητας είναι το εξεγερμένο προλεταριάτο.

Πέρα από τον βασικό εχθρό πάντως, όλοι οι γνώστες των ευρωπαϊκών υποθέσεων καταλάβαιναν ότι η ίδρυση της Γερμανίας άλλαζε τις ισορροπίες των διακρατικών σχέσεων παγκοσμίως και μια για πάντα. Όντως, το νέο κράτος ήταν τοποθετημένο στο μέσο της τεράστιας βορειοευρωπαϊκής πεδιάδας που ξεκινάει από τη Γαλλία και φτάνει μέχρι τη Μόσχα. Επίσης το νέο κράτος διέθετε τον μεγαλύτερο πληθυσμό σε ολόκληρη την Ευρώπη. Φαίνεται μάλιστα πως αυτός ο γιγάντιος πληθυσμός δεν ερχόταν σκέτος, αλλά πακέτο με ορισμένα ειδικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά: την α-

ποενοχοποίηση της συσσώρευσης πλούτου και όλα αυτά που λίγες δεκαετίες αργότερα ενέπνευσαν τον Βέμπερ να γράψει το βιβλίο Η Προτεσταντική Ηθική και το Πνεύμα του Καπιταλισμού.

Χάρτης 1: Το πρώτο γερμανικό Ράιχ 1871 - 1918.

Γεωγραφική θέση φτιαγμένη για εξωτερικό εμπόριο κι ένας τεράστιος πληθυσμός φτιαγμένος για παραγωγή. Με τέτοια προσόντα, ο γερμανικός καπιταλισμός, παρότι έκανε πολύ αργά την εμφάνισή του στην αρένα των καπιταλιστικών κρατών, πολύ γρήγορα έφτασε να ανταγωνίζεται στα ίσα τους παλιότερους αντιπάλους του και συγκεκριμένα τη Βρετανική αυτοκρατορία.

Μόνο που υπήρχε ένα προβληματάκι. Όπως είδαμε στο προηγούμενο τεύχος, την εποχή που το γερμανικό κράτος έκανε την εμφάνισή του, τα καπιταλιστικά κράτη είχαν ήδη τρεις αιώνες που αλώνιζαν στον πλανήτη.¹ Η ρώμη του γερμανικού καπιταλισμού, ακριβώς λόγω αργής εκκίνησης και γεωγραφικής θέσης δεν μπορούσε να εκφραστεί και με την αντίστοιχη επέκταση εκτός των συνόρων του γερμανικού κράτους. Ο πίνακας που ακολουθεί (από το βιβλίο του Λένιν “Ο Ιμπεριαλισμός”) είναι ενδεικτικός του τι θέλουμε να πούμε. Το θέμα του είναι η μεταβολή του μήκους των σιδηροδρομικών γραμμών των μεγάλων δυνάμεων από το 1890 έως το 1913.

	1890	1913	Μεταβολή
Ηνωμένες Πολιτείες	268	413	+145
Βρετανική αυτοκρατορία	107	208	+101
Ρωσία	32	78	+46
Γερμανία	43	68	+25
Γαλλία	41	63	+22
Συνολικά οι 5 δυνάμεις	491	830	+339

Ο Λένιν σχολιάζει αυτόν τον πίνακα ως εξής:

Χάρη λοιπόν στις αποικίες της, η Αγγλία αύξησε το “δικό της” σιδηροδρομικό δίκτυο κατά 100 χιλιάδες χιλιόμετρα, δηλαδή τέσσερις φορές περισσότερο από την Γερμανία. Στο μεταξύ είναι πασίγνωστο ότι η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων της Γερμανίας στο διάστημα αυτό και ιδιαίτερα η ανάπτυξη της παραγωγής πετροκάρβουνο και σιδήρου, ήταν ασύγκριτα γρηγορότερη από την ανάπτυξη της Αγγλίας, χωρίς να μιλάμε πια για τη Γαλλία και τη Ρωσία. Το 1892 η Γερμανία παρήγαγε 4,9 εκατομμύρια τόνους χυτοσίδηρο, έναντι 6,8 της Αγγλίας, ενώ το 1912 η Γερμανία παρήγαγε ήδη 17,6 έναντι 9,0, δηλαδή είχε τεράστια υπεροχή απέναντι στην Αγγλία! Και γεννιέται το ερώτημα: στα πλαίσια του καπιταλισμού ποιο άλλο μέσο μπορεί να υπάρχει, εκτός από τον πόλεμο, για την εξάλειψη της αναντιστοιχίας ανάμεσα στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και τη συσσώρευση του κεφαλαίου, από τη μια μεριά, και στο μίσρασμα των αποικιών και των “σφαιρών επιρροής” του χρηματιστικού κεφαλαίου, από την άλλη;²

Και να το “προβληματάκι” του γερμανικού καπιταλισμού. Η κεντρική του θέση πάνω σε μια γιγάντια πυκνοκατοικημένη πεδιάδα ήταν εξαιρετική για εμπόριο και “ειρηνική” καπιταλιστική ανάπτυξη. Για τις ανάγκες του διακρατικού ανταγωνισμού από την άλλη, η γεωγραφική θέση του Γερμανικού κράτους ήταν εντελώς για τα μπάζα. Πρώτον δεν υπήρχαν φυσικά εμπόδια (θάλασσα, βουνά) για να δυσκολέψουν επελαύνοντες στρατούς (αυτό λέγεται “έλλειψη στρατηγικού βάθους”). Δεύτερον, το γερμανικό κράτος απείχε μια πετριά από όλους τους βασικούς αντιπάλους του, δηλαδή τη Ρωσία, τη Γαλλία και τη Μεγάλη Βρετανία. Και τρίτον, το μεγαλύτερο μειονέκτημα της θέσης του γερμανικού κράτους ήταν η ευκολία με την οποία μπορούσε να φάει θαλάσσιο αποκλεισμό. Όπως είδαμε στο προηγούμενο τεύχος, η παγκόσμια κυριαρχία της βρετανικής αυτοκρατορίας είχε χτιστεί πάνω στην απλή βάση “εμείς θα κυριαρχούμε στη θάλασσα και θα ρουφάμε τις αποικίες, όλοι οι υπόλοιποι θα τρώτε ό,τι περισσεύει κι όποιος του βαστάει ας φτιάξει στόλο να λογαριαστούμε”.³ Οπότε να το δράμα των Γερμανών καπιταλιστών: ο καπιταλισμός του μεγέθους που αναπτυσσόταν στη Γερμανία χρειαζόταν πρώτες ύλες και “ζωτικό χώρο”, δηλαδή αγορές. Αλλά οι πρώτες ύλες και οι εξωτερικές αγορές ήταν στις αποικίες και οι αποικίες ήταν όλων των άλλων πλην της Γερμανίας, άσε που ανάμεσα υπήρχε θάλασσα και στη θάλασσα αρμένιζε ο στόλος της Αυτής Μεγαλειότητας.

Με λίγα λόγια, εντελώς χάλια τα πράγματα. Ο γερμανικός καπιταλισμός ήταν σε έξοχη θέση για “ειρηνική καπιταλιστική ανάπτυξη” του είδους που θα λάτρευε κάθε καλόκαρδος συριζαίος. Το κακό είναι ότι τέτοιο πράγμα (η ειρηνική ανάπτυξη, όχι ο συριζαίος) δεν υπάρχει. Αντιθέτως, η ειρηνική τους ανάπτυξη έφερνε τους Γερμανούς καπιταλιστές να ασφυκτιούν κλεισμένοι σε έναν τόπο που γινόταν όλο και μικρότερος για τα μέτρα τους, τους έφερνε άρα στο σημείο να πρέπει οι ίδιοι να επιδιώξουν την πολεμική σύγκρουση. Και αυτό ακριβώς έκαναν, ξεκινώντας την μακρόχρονη ιστορία της παροϊμιώδους “γερμανικής επιθετικότητας”. Από το 1900 το γερμανικό κράτος άρχισε να φτιάχνει στόλο με την ελπίδα ότι η παραγωγική ρώμη του γερμανικού καπιταλισμού, αν στρεφόταν στον μεγάλο σκοπό της καταστροφής, θα ήταν αρκετή για να ξεπεραστεί το προβληματάκι της γεωγραφικής θέσης. Ο τελικός στόχος ήταν της κλίμακας που αντιστοιχούσε στον γερμανικό καπιταλισμό: η κυριαρχία σε ολόκληρη την ηπειρωτική Ευρώπη, η στέρηση των παγκόσμιων ωκεανών από το βρετανικό κεφάλαιο και η εξασφάλιση του παγκόσμιου “ζωτικού χώρου” που τόσο αδικώς στερούνταν το γερμανικό κεφάλαιο.

Αλλά τα πράγματα δεν πήγαν καλά. Όπως είδαμε παραπάνω, ο εφιάλτης των Γερμανών στρατηγών ανέκαθεν ήταν η ταυτόχρονη χερσαία επίθεση απ’ όλες τις πάλτες, σε συνδυασμό με τη στέρηση τροφίμων και πρώτων υλών μέσω ναυτικού αποκλεισμού. Ε, αυτό ακριβώς ήταν που τους συνέβη σε δύο διαδοχικούς παγκόσμιους πολέμους. Η Γερμανική αυτοκρατορία ηττήθηκε οριστικά το 1945, οι Ρώσοι στρατιώτες κυκλοφορούσαν στο Βερολίνο φορώντας τέσσερα ρολόγια ο καθένας... ακόμη και οι φλώροι Άγγλοι είχαν πατήσει στο έδαφος της ηπειρωτικής Ευρώπης.

Το γερμανικό κράτος ηττήθηκε ολοκληρωτικά, φορτώθηκε τις ευθύνες για τους δύο παγκόσμιους πολέμους και εξαφανίστηκε για περίπου πέντε χρόνια. Πράγματι, οι χάρτες που τυπώνονταν από το 1945 έως το 1950, στη θέση της Γερμανίας έγραφαν “ο τόπος όπου προηγουμένως υπήρχε η Γερμανία” και άλλα τέτοια χαριτωμένα. Αλλά το τέλος δεν ήταν οριστικό. Ο Helmut Schmidt, άνθρωπος που από ναζι αξιωματικός, έγινε καγκελάριος της Δυτικής Γερμανίας και υπερασπιστής του ελεύθερου κόσμου, θυμάται την περίοδο 1945 - 50 ως εξής:

Πράγματι, έπρεπε να μοχθήσουμε για να βρούμε τρόφιμα και κάρβουνο· πράγματι, υπήρξαν ημέρες τον Χειμώνα του 1946 - 47 που μείναμε όλη μέρα στο κρεβάτι γιατί δεν υπήρχε τίποτα να φάμε και τίποτα να κάψουμε για να ζεσταθούμε. Η Γερμανία είχε χωριστεί σε τέσσερις κατεχόμενες ζώνες, η εναπομένουσα βιομηχανική ικανότητα παρήκμαζε και η μαύρη αγορά ήταν η μόνη αγορά.

Κι όμως, αυτή η παλιοκατάσταση δεν κράτησε για πολύ:

Η αμερικανική, βρετανική και γαλλική ζώνη κατοχής το 1949 ενώθηκαν για να σχηματίσουν την ομοσπονδιακή δημοκρατία της Γερμανίας και μέσα στην ε-

πόμενη δεκαετία το νέο κράτος αποδείχθηκε επιτυχημένο. Εγώ είχα ανατραφεί αγγλόφιλος, αλλά μέσα στη δεκαετία του '50, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν γίνει το αγαπημένο μου έθνος.⁴

Έτσι, δίχως να τους πιάνουν τα γέλια, οι κρατικοί υπάλληλοι ανασύρουν τις πεθαιμένες αγάπες όποτε ξαναποδεικνύονται χρήσιμες. Στην προκειμένη περίπτωση, ήδη από το 1948 οι πάλαι ποτέ “σύμμαχοι” είχαν αντιληφθεί ότι το μεγάλο τους πρόβλημα δεν ήταν πλέον η Γερμανία, αλλά η Ρωσία που τώρα λεγόταν “Σοβιετική Ένωση”. Οι παλιές μικρές γκρίνιες ξεπεράστηκαν με ταχύτητα επιπέδου παρισινή κομμούνας και το νέο γερμανικό κράτος άρχισε να δέχεται χρήμα με το τσουβάλι (το περίφημο “σχέδιο Μάρσαλ για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης” απ’ όπου φάγανε καλά κι οι Έλληνες φασίστες). Ο πρώην θανάσιμος εχθρός τώρα ήταν “προμαχάνας του ελεύθερου κόσμου”, οι πρώην ναζί που είχαν βάλει κουστούμια και έμπασαν τα πόστα (αλήθεια, ποιος ειδικότερος;) έγιναν οι ήρωες που “κοιτούσαν κατάματα το σιδηρούν παραπέτασμα” και το “γερμανικό οικονομικό θαύμα” ξεκίνησε χτισμένο πάνω σε λεφτά των ΗΠΑ, σε εργασία νοτιοευρωπαίων μεταναστών και σε μια παλιά ιδέα του Αδόλφου Χίτλερ που λεγόταν Volkswagen.

Φυσικά οι “σύμμαχοι” είχαν φροντίσει εξαρχής να κόψουν τον βήχα των Γερμανών. Η ομοσπονδιακή Γερμανία είχε έκταση μικρότερη από τα δύο τρίτα της παλιάς και είχε παραδώσει το πονεμένο ζήτημα της “άμυνας” στους αμερικανικούς διηπειρωτικούς πυραύλους. Το δε ανατολικό κομμάτι ήταν δορυφόρος της Σοβιετικής Ένωσης.

2. Η Γερμανία μισή

Χάρτης 2: Η γερμανική αυτοκρατορία άσχημα δαγκωμένη (1949 - 1990). Συγκρίνετε με τον χάρτη 1 για να δείτε τι παθαίνεις άμα είσαι εθνικός καπιταλισμός με παγκόσμιες φιλοδοξίες, αλλά χωρίς παγκόσμιο στόλο.

Από πολλές απόψεις ο ψυχρός πόλεμος ήταν μια άνευ προηγουμένου περίοδος στην καπιταλιστική ιστορία. Το πλέον αξιοσημείωτο ήταν ότι επί σαράντα χρόνια, κράτη που έως τότε άρπαζαν το ένα το άλλο από το λαιμό με την πρώτη ευκαιρία, ξάφνου βρέθηκαν να ανακαλύπτουν κοινά συμφέροντα. Η σχέση Γερμανίας - Γαλλίας - Αγγλίας είναι το καλύτερο τέτοιο παράδειγμα. Όλοι υπέθεταν ότι, ακόμη και διαμελισμένη, η Γερμανία θα διατηρούσε τα χαρακτηριστικά που της έδιναν εκείνο το ιδιαίτερο ταλέντο για “ειρηνική καπιταλιστική ανάπτυξη”. Πώς όμως θα αποτρεπόταν η ασφυξία του γερμανικού καπιταλισμού στον -ακόμη μικρότερο- τόπο του και μαζί η επανάληψη της Ευρωπαϊκής ιστορίας; Εδώ είναι που είχε τον ρόλο της η “Ευρωπαϊκή Ένωση” που ξεκίνησε σαν “Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα” το 1951. Οι χώρες που συμμετείχαν στην Κοινότητα ήταν έξι: Βέλγιο, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία και η Δυτική Γερμανία. Η ιδέα πίσω από την “κοινότητα” ήταν η άρση των κρατικών περιορισμών στο εμπόριο, πρώτα για τον άνθρακα και τον χάλυβα και έπειτα για όλα (ή περίπου), και η δημιουργία μιας “κοινής ευρωπαϊκής αγοράς”. Αυτή η ιδέα της “Κοινής Αγοράς” απέτρεψε την επανάληψη της ασφυξίας του γερμανικού καπιταλισμού εντός των συνόρων του και έκανε με τις Συνθήκες εκείνο που είχε σταθεί αδύνατο να γίνει με τα όπλα. Το γερμανικό κεφάλαιο είχε επιτέλους αποκτήσει τον “ζωτικό χώρο” του.

Φυσικά οι νίκες που δεν πετυχαίνονται με τα όπλα έχουν πάντα το δικό τους τίμημα. Εδώ το τίμημα ήταν ότι το κουτσουρεμένο γερμανικό κράτος του ψυχρού πολέμου ανέλαβε τη χρηματοδότηση όλων των υπόλοιπων. Πράγματι, η Δυτική Γερμανία ήταν ο μεγαλύτερος χρηματοδότης των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το μοναδικό κράτος που δεν έλαβε ποτέ κανενός είδους “αναπτυξιακή βοήθεια”. Στη βάση της, η γενική ιδέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν εξαιρετικά κεινισιακή. Το κράτος χρηματοδοτεί μεγάλα “αναπτυξιακά έργα”, το εθνικό κεφάλαιο αναλαμβάνει τα έργα, η εργατική τάξη πληρώνεται αναλόγως παραγωγικότητας και πάει λέγοντας. Μόνο που στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης η ίδια διαδικασία λάμβανε χώρα υπεράνω συνόρων· το γερμανικό κράτος χρηματοδοτούσε την “ανάπτυξη” άλλων κρατών, ώστε το γερμανικό κεφάλαιο να μπορεί έπειτα να εκμεταλλευτεί αυτή την ανάπτυξη για τις εξαγωγές του, στα πλαίσια βέβαια της “κοινής αγοράς”. Στη μεγάλη κλίμακα, αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο το αεροδρόμιο της Αθήνας χτίστηκε από γερμανική εταιρεία. Στη μικρή κλίμακα, οι σωστοί

αυτοκινητόδρομοι είναι βέβαια το προαπαιτούμενο για κάθε επιτυχημένη πώληση αυτοκινήτου, έστω με 72 δόσεις.

Αυτή ήταν λοιπόν η βασική δομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το γερμανικό κράτος αναγκαζόταν να πληρώνει για να έχει αυτό που δεν είχε καταφέρει να αποκτήσει τζάμπα χάνοντας σε δύο παγκόσμιους πολέμους: τη “μεσευρώπη”, δηλαδή την ηπειρωτική Ευρώπη υπό τον έλεγχο του γερμανικού κεφαλαίου. Οι υπόλοιπες εθνικές αστικές τάξεις παραχωρούσαν τμήμα της κρατικής προστασίας που απολάμβαναν απέναντι στον γερμανικό εξαγωγικό μπαμπούλα, από τη μια γιατί και αυτές τρέφονταν από τα “αναπτυξιακά πακέτα” και από την άλλη γιατί όλοι μαζί είχαν αναγνωρίσει ότι ο μεγάλος κίνδυνος ήταν η ρωσική αρκούδα που караδοκούσε στα ανατολικά. Πράγματι, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύχθηκε παράλληλα με το NATO ακριβώς κοιτάζοντας αυτήν την αρκούδα.

Γενικά μιλώντας πάντως, ήταν μια καλή συμφωνία. Αλλά δεν κράτησε για πάντα.

3. Η Γερμανία ολόκληρη

Η “πτώση του τείχους του Βερολίνου” το 1989 είναι ένα από τα λιγότερο κατανοητά επεισόδια του δεύτερου μισού του εικοστού αιώνα. Ίσως ταυτόχρονα να είναι ένα από τα πλέον σημαντικά. Η Δυτική Γερμανία είχε βρεθεί με τη μεριά των νικητών του ψυχρού πολέμου και άρπαξε τους καρπούς της νίκης της αμέσως και δίχως να ρωτηθεί κανένας. Αν ρωτούσε βέβαια, δεν θα έπαιρνε και πολλά θετικά vibes. Η κυρία Θάτσερ “προχωρούσε σε εξαιρετικά απρεπή σχόλια” στις συζητήσεις με τον κύριο Κολ σχετικά με τη γερμανική επανένωση, ενώ λέγεται πως ο κύριος Μιτεράν εκτιμούσε πως η ενωμένη Γερμανία θα μπορούσε να “κερδίσει πολύ περισσότερα εδάφη απ’ ό,τι είχε καταφέρει ο Χίτλερ”.⁵

Το παραδοσιακά εξαιρετικό κλίμα των συζητήσεων με θέμα την “ευρωπαϊκή ενοποίηση” αποτυπώνεται στο πρόσωπο της βαρώνης Θάτσερ που εδώ βρίσκεται σε συνάντηση με τον Γερμανό αρμόδιο καγκελάριο Κολ κάπου στα 1986. Το φυτό ανάμεσα δεν έχει μαραθεί από τα κακά vibes, γιατί είναι πλαστικό.

Πράγματι, η γερμανική επανένωση ήταν γεγονός κοσμικών διαστάσεων. Για να δείτε τη διαφορά, κοιτάξτε μόνο το μαύρο κομμάτι του χάρτη 2 και μετά κοιτάξτε το μαζί με το γκρι. Το νέο κράτος ήταν, ξανά, μακράν το πολυπληθέστερο στην Ευρώπη, με μιάμιση φορά τον πληθυσμό του αμέσως επόμενου. Επίσης είχε στα διάθεσή του την παραγωγική υποδομή που είχε χτιστεί στα χρόνια του ψυχρού πολέμου. Η διαφορά με όλα τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη ήταν χαώδης. Οι ηγέτες των “εταίρων” της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανησυχούσαν σφόδρα γιατί, αντίθετα με τους υπήκοους που έχαφταν αμάσητα τα περί “νίκης του ελεύθερου κόσμου”, εκείνοι ήξεραν καλά την ιστορία και τη γεωγραφία της κοινωνικής τάξης που εκπροσωπούσαν. Εκείνο που φιγουράριζε στο κέντρο του ευρωπαϊκού χάρτη από το 1989 και μετά ήταν ξανά η Γερμανία με τις γνωστές δυνατότητες και τη γνωστή συνεισφορά στην ευρωπαϊκή ιστορία, ίσως ο σημαντικότερος από τους “πόλους” που αναδύθηκαν έπειτα από την κατάρρευση του μεγάλου διπόλου του ψυχρού πολέμου.

Το 1989 βέβαια υπήρχαν πολλά να γίνουν. Η “αφομοίωση” της Ανατολικής Γερμανίας, δηλαδή η οικονομική εξαθλίωση των ανατολικογερμανών εργατών και η μετατροπή του τόπου τους σε ένα κοντινό Μπαντουσάν του δυτικογερμανικού κεφαλαίου ήταν μια διαδικασία με σοβαρούς κραδασμούς. Αλλά ολοκληρώθηκε σε διάστημα μιας περιόδου δεκαετίας με τη γνωστή γερμανική (απο)φασιστικότητα (για να κάνουμε ένα αισχρό λογοπαίγνιο).⁶

Το άλλο μεγάλο εγχείρημα ήταν ο καθορισμός της θέσης του νέου γερμανικού κράτους στους διεθνείς ανταγωνισμούς. Όπως ξέρουμε καλά και από τα δικά μας, η κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ είχε ανοίξει έναν κόσμο ευκαιριών για όλους τους νικητές. Το γερμανικό κράτος αναμείχθηκε από τα πρώτα στον γιουγκοσλαβικό εμφύλιο αναγνωρίζοντας τα νέα γιουγκοσλαβικά κράτη. Και συνέχισε τη δεκαετία του '90 χτίζοντας μια νέα σχέση με την νέα μαφιόζικη κρατική κατασκευή που είχε μπει στη θέση της Σοβιετικής Ένωσης.

Παράλληλα με την ιστορία του γερμανικού κράτους κινούνταν και η παγκόσμια ιστορία. Το 1999, το αμερικανικό κράτος πάτησε πόδι στα Βαλκάνια. Το 2001, πατούσε πόδι στην κεντρική Ασία. Η νέα Γερμανία χρειάστηκε λίγο ακόμη χρόνο για να πει το πρώτο μεγάλο “όχι” στους παλιούς αγαπημένους φίλους από την άλλη μεριά του Ατλαντικού. Ήταν το γερμανικό (και γαλλικό) “όχι” σχετικά με την υποστήριξη της εισβολής στο Ιράκ το 2003.

Η διακόσμηση του γραφείου του γερμανού καγκελάριου κυρίου Σρέντερ περιλάμβανε τον αμερικανικό αετό σε δύσκολες φάσεις της καριέρας του. (Αυτή τη λεζάντα την έχουμε ξαναβάλει και μας άρεσε).

Δεν είναι τυχαίο που αυτή η διαφοροποίηση ήρθε γύρω από το θέμα του Ιράκ. Ο γερμανικός καπιταλισμός είναι υψηλότατης οργανικής σύνθεσης, συνεπώς εξαιρετικά ενεργοβόρος. Με την ολοκλήρωση της επανένωσης άλλωστε, ετοιμαζόταν για νέα, ακόμη μεγαλύτερα και ακόμη πιο ενεργοβόρα, καπιταλιστικά κατορθώματα. Εν τω μεταξύ η θέση της Γερμανίας είναι μακριά από τις βασικές πηγές του πετρελαίου της Μέσης Ανατολής. Για να φτάσουν στη Γερμανία τα τάνκερ, πρέπει να κάνουν ένα τεράστιο ταξίδι μέσα από νερά όπου κυριαρχεί ο αμερικανικός στόλος. Ακόμη χειρότερα, από το 2001 και μετά, οι επιλογές του αμερικανικού στόλου για τη Μέση Ανατολή τείνουν προς το “γαία πυρί μειχθήτω” και μαζί προς την κατακόρυφη αύξηση των τιμών του πετρελαίου.⁷

Θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει πως η περίοδος 2001 - 2005 ήταν τα χρόνια της ολοκλήρωσης της γερμανικής επανένωσης. Όχι μόνο γιατί το γερμανικό κράτος γνωστοποίησε την διαφοροποίηση των συμφερόντων του από το αμερικανικό και το αγγλικό κράτος. Αλλά και γιατί ξεκίνησε να διαφοροποιείται όλο και περισσότερο στην πράξη, ποντάροντας σε δύο παράλληλες διαδικασίες. Η μία ήταν η σχέση του με τη Ρωσία, μια σχέση που ξεκινάει από την ανάγκη του γερμανικού καπιταλισμού να βρει ενεργειακά υποκατάστατα των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής, άρα να σβήσει τον φόβο του για τον καταραμένο στόλο που παρεμβάλλεται μεταξύ Γερμανίας και Περσικού κόλπου.⁸ Η σχέση με τη Ρωσία είναι τόσο σημαντική που, όπως έχουμε σημειώσει αλλού, ο πρώην καγκελάριος Σρέντερ (1998 - 2005) κάποια στιγμή κατέληξε υψηλόβαθμο στέλεχος της Gazprom με αρμοδιότητα την ενεργειακή διασύνδεση μεταξύ Ρωσίας και Γερμανίας.⁹

Η δεύτερη από τις διαδικασίες στις οποίες ενεπλάκη το γερμανικό κράτος από το 2001 και μετά είναι πολύ πιο κοντινή μας. Λέμε για το περίφημο κοινό νόμισμα και την παράλληλη ακατάσχετη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4. Η Γερμανία ξεχειλώνει (και φτάνει μέχρι την Κύπρο)

Η Κύπρος έγινε δεκτή στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004 μαζί με εννιά ακόμη κράτη και “κράτη”. Μαζί με την Κύπρο, σε αυτή τη μεγάλη “διεύρυνση”, βρίσκουμε το παραδοσιακό πρώτο θύμα του γερμανικού милитарισμού που ακούει στο όνομα Πολωνία, διάσημα πλυντήρια και φωλιές του μαφιόζικου κεφαλαίου, όπως η Μάλτα, τα μικρά κράτη της Βαλτικής κλπ, καθώς και διάφορους δηλωμένους φίλους των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας, όπως η Βουλγαρία και η Ρουμανία, όλα αυτά σε διάφορους ευφάνταστους συνδυασμούς. Σούμα για να ξεμπλέξουμε: από το 2004 και μετά, η Ευρωπαϊκή Ένωση αύξησε τα κράτη που την αποτελούσαν από 15 σε 27. Αν δεν το καταλάβατε, αυτό λέγεται σχεδόν διπλασιασμός των μελών μέσα σε τρία χρόνια, για μια μάζωξη που για να μαζέψει το πρώτο της μισό είχε χρειαστεί πενήντα χρόνια.

Φυσικά οι καιροί που γίνονταν όλα αυτά ήταν κάπως ζαλισμένοι. Το γλέντι μετά την νίκη στον ψυχρό πόλεμο είχε αφήσει γερό hangover και οι θεωρίες της αντιπαγκοσμιοποίησης αλώνιζαν ελεύθερα. Οπότε η επέκταση έως ξεχειλώματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έγινε αντιληπτή ως η κατασκευή ενός “πανίσχυρου υπερεθνικού οργανισμού” που θα προσέθετε την χρηματοοικονομική μαεστρία της Μάλτας και της Κύπρου στη γερμανική παραγωγική ισχύ και τελικά θα οδηγούσε στην παγκόσμια κυβέρνηση και ίσως στον ερχομό του αντιχρίστου, αναλόγως του ποια από τις τάξεις του κινήματος της αντιπαγκοσμιοποίησης έκανε την ανάλυση.

Κατά τη γνώμη μας πάντως, παρότι δεν υπήρχε κανείς για να κάνει την ερμηνεία, τα υπονοούμενα της διαδικασίας διεύρυνσης ήταν ακριβώς τα αντίστροφα. Τα κράτη της περιφέρειας “Ευρώπης των 27” είχαν πλέον τόσο διαφορετικά συμφέροντα, τόσο διαφορετικές θέσεις στον χάρτη και στον παγκόσμιο καταμερισμό της εργασίας, που ήταν προφανές ότι κάθε σκέψη περί “πολιτικής ενοποίησης” είχε πλέον παραπεμφθεί επισήμως στις καλένδες. Από την “κοινή αγορά” ως στρατηγικό σχέδιο φτιαγμένο για να αντέξει δεκαετίες, είχαμε περάσει σε ένα βραχυπρόθεσμο σκαρίφημα αντιμετώπισης της ήδη καλπάζουσας καπιταλιστικής κρίσης. Τα νέα μέλη του κοινού νομίσματος και της “Ένωσης” έπαιζαν τον ρόλο της διεύρυνσης της εξωτερικής αγοράς για τα γερμανικά εμπορεύματα και της δεξαμενής φτηνής εργασίας για τη γερμανική βιομηχανία.¹⁰ Σε αντάλλαγμα δανείζονταν τζάμπα χρήμα από τις τράπεζες, (κατά βάση τις δικές τους) είναι η περίφημη ιστορία με τα spreads) ενώ παράλληλα συνέχιζαν να τσιμπάνε “ευρωπαϊκές επιδοτήσεις”. Και όλοι μαζί κάνανε τον ανήξερο και λέγανε στο πόπολο τα γνωστά: “Θρίαμβος της ελευθερίας”, “παγκόσμια κυβέρνηση”, “πολιτική ενοποίηση” και άλλες ιστορίες με φλογόβλους δράκοντες.

Στην πραγματικότητα βέβαια το πράγμα εξαρχής άσθμαινε πολιτικά. Η κραυγαλέα διάσταση των γεωπολιτικών συμφερόντων έφερε την “συμμαχία των προθύ-

μων”, φανερών (Ισπανία, Πορτογαλία) και κρυφών (Ελλάδα, Κύπρος), να κάνει παρέα με τη Γερμανία. Επίσης εξαρχής άσθμιναι και οικονομικά. Η καπιταλιστική κρίση κάλυψε από το 2004 και μετά. Οι δόσεις που απαιτούνταν προκειμένου να πουλήσουν οι Γερμανοί βιομήχανοι ένα αυτοκίνητο στους νότιους “εταίρους”, από νωρίς είχαν φτάσει αισίως τις 72. Και όλα τσάκισαν με τη διαδικασία που αποκαλείται “κρίση δημόσιου χρέους”.

Μπορεί με την πρώτη ματιά να φαίνεται τρελό, αλλά νομίζουμε πως, δεδομένων των περιστάσεων, αυτό ήταν ένα απολύτως λογικό σχέδιο βραχυπρόθεσμης επιβίωσης, όχι μόνο για τον γερμανικό καπιταλισμό, αλλά για όλους τους εμπλεκόμενους. Χάρη σε αυτό το σχέδιο ο γερμανικός καπιταλισμός εξασφάλισε την απαιτούμενη φτηνή εργασία και τις απαιτούμενες εξωτερικές αγορές ώστε να βρεθεί παγκοσμίως πρώτος σε εξαγωγές από το 2003 έως το 2008 και την έναρξη της “κρίσης χρέους”. Επίσης χάρη σε αυτό το σχέδιο οι υπόλοιποι μπόρεσαν να αναβάλλουν διαδικασίες που ειδήλως θα είχαν γίνει ιδιαίτερως αισθητές από πολύ νωρίτερα.

Δέκα χρόνια παράταση λοιπόν. Δεδομένης της κατάστασης, δεν ήταν και λίγα. Αλλά τελειώνουν.

5. Η πανίσχυρη, ανυπέρβλητη, ακατανίκητη γεωπολιτική ισχύς της Κύπρου και της Ελλάδας

Μπορούμε τώρα να γυρίσουμε στο σημείο όπου όλοι παραξενεύονται που οι Γερμανοί φέρνουν τόσο σκληρά στους καημένους τους Κύπριους. Όπως ελπίζουμε να έγινε κατανοητό παραπάνω, η κυπριακή συμμετοχή στο ευρώ δεν ήταν μέρος στρατηγικού σχεδίου, αλλά μέρος ολιγοετούς τακτικής. Σήμερα αυτή η τακτική τσακίζει ως ανεμενόταν. Οι γερμανικές εξαγωγές όλο και λιγότερα έχουν να περιμένουν από τους χρεοκοπημένους εταίρους του Νότου. Οπότε η γερμανική κακία είναι προφανώς μια κίνηση του είδους “η αμοιβαίως επωφελής συμβίωση τελειώνει, ας ενδιαφερθεί για την Κύπρο όποιος έχει το σχετικό συμφέρον”.

Μιας και λέμε για συμφέροντα, οι νότιοι “εταίροι” της Γερμανίας συνδέουν όλο και περισσότερο τη μοίρα τους με “αυτόν που κυριαρχεί στις θάλασσες”, όπως είχε διαπιστώσει σε στιγμές ειλικρίνειας ο παραγνωρισμένος αλλά πολύτιμος υπηρέτης της ελληνικής αστικής τάξης ονόματι Ιωάννης Μεταξάς. Η Κύπρος είναι το νησί όπου βρίσκουμε ίσως την μοναδική μόνιμη βρετανική στρατιωτική βάση στον πλανήτη. Επίσης είναι το νησί από όπου ανεφοδιάζονταν τα αμερικανικά αεροπλάνα για το Ιράκ. Θα παρατηρήσατε πόσο λίγο αναφέρθηκαν τα ονόματα της Βρετανίας και των ΗΠΑ στην υπόθεση ξελασπώματος των Κυπρίων. Αντιθέτως, δυσανάλογα πολύς λόγος έγινε για τη Ρωσία και τα λεφτά που θα έρχονταν από εκεί για να “ξελασπώσουν τους Ρώσους ολιγάρχες” ή για να... αγοράσουν μια ναυτική βάση (!!!). Πρόκειται για μια ιδιόμορφη αντίληψη της έννοιας της “γεωπολιτικής ισχύος”, η οποία εκπορεύεται από το ελληνικό ΥΠ.ΕΞ και προορίζεται αυστηρά για εσωτερική κατανάλωση. Σύμφωνα με αυτή την έννοια, άμα έχεις “γεωπολιτική ισχύ” έρχονται διάφοροι και σου δίνουν λεφτά γιατί είσαι ωραίος, ενώ εσύ αράζεις σε μια παραλία κουνώντας περήφανος τη γαλανόλευκη.

Δεν αμφιβάλουμε ότι πολλοί συμπολίτες μας μπορεί να πιστεύουν τέτοια πράγματα. Απ’ όσο ξέρουμε άλλωστε, κάμποσοι από αυτούς επιμένουν να βλέπουν τηλεόραση. Στην πραγματικότητα όμως, αυτό που τα αφεντικά του ελληνικού κράτους αποκαλούν “γεωπολιτική ισχύ” είναι ένα νόμισμα του πολύ κακού καιρού. Την τελευταία φορά που χρησιμοποιήθηκε, το ελληνικό κράτος μήκκε σε έναν πόλεμο μόνο του, καθάρισε την επικράτεια του από αλλοεθνείς κάθε είδους και εξόντωσε μισό εκατομμύριο από τους υπηκόους του, όλα αυτά με μετριοπαθείς υπολογισμούς. Για να το πούμε αλλιώς, οι Κύπριοι θα πρέπει να χαίρονται που ο κύριος Πούτιν δεν έπαιξε το παιχνίδι “α ναι, ωραία η ιδέα με τη βάση”. Γιατί σε αυτή την περίπτωση το σενάριο “αξιοποίησης της γεωπολιτικής ισχύος” θα περιλάμβανε πυρηνικά και το νησί είναι μικρό και μπορεί και να βουλιάξει τελείως.

Βέβαια τίποτα δεν αποκλείεται. Αυτό που θέλει να μας πει το ελληνικό ΥΠ. ΕΞ., ότι δηλαδή η “κρίση χρέους” με κάποιο τρόπο συνδέεται με τις στρατιωτικές βάσεις της Ρωσίας στην Ανατολική Μεσόγειο, είναι πέρα για πέρα αληθινό. Μάλιστα τα υπουργεία εξωτερικών είναι ακριβώς οι θεσμοί που έχουν αναλάβει να κάνουν πραγματικότητα αυτού του είδους τις συνδέσεις.

Όσο για το πώς ακριβώς έχει η κατάσταση που τελικά θα συνδεθεί με τις βάσεις, η πραγματικότητα είναι ότι το τελευταίο κόλπο παράτασης τρώει τα ψωμιά του. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη ξεκινήσει να ζει τον αργό της θάνατο. Οι ΗΠΑ θα συνεχίσουν την στρατηγική της διάλυσης της Μέσης Ανατολής. Οι Γερμανοί θα συνεχίσουν να ψάχνουν διέξοδο στις σχέσεις τους με τη Ρωσία. Οι Ρώσοι θα συνεχίσουν να ψάχνουν έξοδο για τον στόλο τους στις θερμές θάλασσες. Όπως είπα κι ένας καλός άνθρωπος μέσα στην τεράστια φιλολογία περί Κύπρου, “πλησιάζει η ημέρα κατά την οποία το ευρώ θα μπορεί να θωρακιστεί μόνο με τανκς. Και τότε δεν θα αξίζει πλέον να υπερασπιστεί κανείς το ευρώ”.¹¹ Όχι βέβαια γιατί ο “κανείς” θα έχει κάποιο πρόβλημα με τα τανκς, αλλά γιατί σε τέτοιες εποχές κανείς δεν θωρακίζει τίποτα πέρα από τον κώλο του.

Το ελληνικό κράτος και η Κύπρος

Δεν μπορούμε να αγνοήσουμε την καλόκαρδη αντιμετώπιση των Κυπρίων από τη μεριά του ελληνικού κράτους. Δίχως πολλά πολλά, τα αφεντικά μας έδωσαν ένα δισεκατομμύριο ευρώ από την τσέπη μας για να αγοράσουν τα ελληνικά υποκαταστήμα-

τα των κυπριακών τραπεζών και να τα χάρισουν στην καλοκάγαθη τράπεζα Πειραιώς.

Το πολύ ενδιαφέρον στην υπόθεση ήταν υπόθεση ήταν βέβαια ότι πιο πριν, οι Έλληνες δήλωναν σε όλους τους τόνους ότι, αν οι Κύπριοι δεν τους έδιναν τις τράπεζες, θα τις έπαιρναν μόνοι τους. Η διαδικασία θα παρούσαζε εξαιρετικό ενδιαφέρον, ειδικά στο σημείο όπου, πιθανότατα τα ΕΚΑΜ, θα σπάγανε τις πόρτες των κυπριακών τραπεζών ως κοινοί μπουκαδόροι, αλλά οι Κύπριοι φάνηκαν “λογικοί” και τα χειρότερα απεφεύχθησαν.

Φυσικά δεν πρέπει να παραξενευόμαστε και με αυτή την έλλειψη αλληλεγγύης. Τα κράτη είναι κράτη. Μια άλλη φορά που οι Κύπριοι δεν κάνανε ό,τι τους λέγανε οι Έλληνες, είχαν φάει εισβολή. Όχι στις τράπεζες, κανονική, με κουμπούρια και φασίστες.

Στα highlights του ελληνικού αντικυπριακού βρίσκουμε επίσης τα δημοσιεύματα που άρχισαν να εμφανίζονται στις ελληνικές εφημερίδες λίγες εβδομάδες πριν από την κυπριακή χρεοκοπία υποστηρίζοντας ότι τελικά τα πετρέλαια της Κύπρου δεν είναι και τόσο πολλά ή τόσο υπαρκτά. Η επιχειρηματολογία που ακολουθούσαν τα σχετικά άρθρα είναι ακριβώς η επιχειρηματολογία που εκθέταμε σε αυτό το περιοδικό, βασισμένοι στις “βαθείς γεωλογικές μας γνώσεις”, ήδη από τον Νοέμβριο του 2011.¹² Δηλαδή ότι το κατά πόσο ένα κοιτάσμα υπάρχει ή δεν υπάρχει, εξαρτάται από το κόστος εξόρυξης και επεξεργασίας του. Έτσι για να μην νομίζετε ότι πάει στραφί το ενάμισι ευρώ σας, ή ότι το “ψευδοκοιτάσμα” το λέγαμε μόνο για πλάκα.

Η Ευρώπη ξεχειλώνει

1957: Η “Ευρώπη” με έξι μέλη. Η Αλγερία τότε πήγαινε πακέτο με τη Γαλλία.

1990: Η “Ευρώπη” με 12 μέλη.

2007: Η “Ευρώπη” με 27 μέλη.

Σημειώσεις

1. Δες το “Μερκαντιλισμός, 16ος Αιώνας και άλλοι Ξεπερασμένοι Αρχαϊσμοί”, Antifa #35, 3/2013.
2. Β. Ι. Λένιν, *Ο Ιμπεριαλισμός: Ανώτατο Στάδιο του Καπιταλισμού*, Σύγχρονη Εποχή, 2001.
3. “Μερκαντιλισμός...”, όπως πριν.
4. Helmut Schmidt, “Miles to Go: From American Plan to European Union”, *Foreign Affairs*, 76, 1997.
5. “German Reunification: Thatcher and Kohl ‘Quarreled Terribly’”, *Der Spiegel*, 38, 2009.
6. “Μπαντουστάν” είναι μια περιοχή που για ιστορικούς λόγους χαρακτηρίζεται από σημαντικά μειωμένη αξία της εργατικής δύναμης, αλλά βρίσκεται δίπλα σε μια άλλη περιοχή που έχει ανάγκη από εργατικά χέρια. Ο όρος είναι από το βιβλίο Μπενζαμέν Κοριά, *Ο Εργάτης και το Χρονόμετρο*, Κομμούνια, 1985.
7. Σχετικά δείτε το “Ο Τζωρτζ Καφέντζις στη Μέση Ανατολή”, Antifa #30, 4/2012.
8. Φυσικά το πράγμα δεν μένει εκεί. Από την εποχή του Αδόλφου το γερμανικό κεφάλαιο βλέπει στο πρόσωπο της Ρωσίας το τελικό Μπαντουστάν του. Είναι ένα λαμπρό όνειρο συνεταιρικής εκμετάλλευσης δεκάδων εκατομμυρίων φτηνών ρώσων εργατών με γερμανικές μηχανές, το οποίο με ήπιους όρους αναφέρεται ως “συνεργασία στον βιομηχανικό τομέα”.
9. “Πυρηνικές ευαισθησίες στη Γερμανία”, Antifa #23, 4/2011.
10. Σήμερα 7,5 εκατομμύρια εργάτες δουλεύουν στη Γερμανία με μισθό κάτω των 450 ευρώ. Πολλοί από αυτούς είναι Βούλγαροι και Ρουμάνοι. Δες “Το Βέλγιο κατηγορεί τη Γερμανία για αθέμιτο ανταγωνισμό στους μισθούς”, *Καθημερινή*, 10/4/2013.
11. “Οι κάλπες βαρόμετρο της Γερμανίας”, *Καθημερινή* 20/3/2013. Η ατάκα είναι από άρθρο του Βόλφγκανγκ Μούνχαου στο *Spiegel*.
12. Δες πχ “Ίσως το φυσικό αέριο να μην είναι αρκετό...”, *Καθημερινή*, 24/3/2013. Η γεωλογική ταξική ανάλυση στο “There will be blood: Δυνητικά Κοιτάσματα στην Ανατολική Μεσόγειο”, Antifa #27, 11/2011.